

Samlingsforum 2017

Magasin – nyckel till historia och framtid

22–23 november 2017

Lund

KONFERENSRAPPORT FRÅN RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Riksantikvarieämbetet
Box 1114
621 22 Visby
Tel 08-5191 80 00
www.raa.se
registrator@raa.se

Riksantikvarieämbetet 2018

Samlingsforum 2017 – Magasin – nyckel till historia och framtid

Foton framsidan: Johan Persson.

Upphovsrätt för text och bild, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY, erkännande 2.5 Sverige.

Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Innehåll

INTRODUKTION	5
BJÖRN MAGNUSSON STAAF	7
Samlingar – kulturella och kommunikativa minnen	
JOACHIM HUBER	8
Keep the balance – 10 approaches to sustainable storage facilities	
FREDRIK TERSMEDEN	10
Stobaeus donation – grunden för Lunds universitets museer	
MARIA MOSTADIUS	11
Ett museum stängs ner och föds på nytt	
ÖRJAN MOLANDER	13
Från skamvrå till stolthet – nya museimagasin på Kalmar läns museum	
ANNA ADRIAN	14
Mynt i långa rader	
TORSTEN NILSSON	15
Stort, tungt och skrymmande	
LINDA SÖRENSEN & LENA FLOSER	17
Från Säbylunds herrgård till KB – Så flyttade vi ett 1700-talsbibliotek	
HELEN EVANS & KARIN WRETSTRAND	18
Nationalmuseums nya tecknings- och grafikmagasin	
JONAS LIVERÖD	19
Rekvisita för tid & rum	
ERIKA HEDHAMMAR	21
Risker för brand och vattenskador i museimagasin	
IDHA HOLMLUND	23
Vad vi lärde oss av vattnet	
THOMAS GÜTEBIER	25
Praktiska lösningar i föremålssamlingar	
JOHN WORLEY & HANNAH STREHLAU	26
Inventering, katalogisering och digitalisering vid Gustavianum	
JENNIE ARVIDSSON & NINA PERSSON	28
Orange lappar och lila prickar – Ett flyttprojekt på Historiska	
ANDERS GJOLS-ANDERSEN	29
Fellesmagasin i deler av en renoverat fabrik	
DANIELA KÖTTER	31
Med samlingsförvaltning som nyckel!	
PETER OSTRITSCH & MARIANNE LUNDBERG	32
Berättande samlingar – med människan i centrum	
LITTERATUR- OCH LÄNK TIPS I URVAL	35
BILAGA: PROGRAM	38

Mingel i universitetsaulans foajé Foto: Johan Persson.

Universitetsaulan. Foto: Johan Persson.

Introduktion

Samlingsforum arrangerades 2017 för åttonde gången. Konferensen har etablerats som en årligt återkommande mötesplats för personal som arbetar med samlingar på museer. Temat denna gång var *Magasin – nyckel till historia och framtid* och just magasinsfrågorna är högaktuella för många museer. Så många som 200 deltagare samlades i Lunds universitets aula och fick ta del av föredrag om allt ifrån minnessociologi till risker för brand och vattenskador i magasin. Dag två fick vi möjlighet att se Skissernas Museum, med sin nya, vackra och prisbelönta tillbyggnad, och gå på studiebesök i museimagasin i och runt Lund.

Ämnet magasin är brett och en konferens täcker inte in alla aspekter av ämnet. Av de bidrag som kom in till årets Öppet forum märktes att en aktuell fråga för många är flytt av samlingar. Ofta innebär ett flyttprojekt även en rejäl genomgång av samlingen. Man behöver arbeta med såväl identifiering och uppordning som rengöring och dokumentation. Bland annat berättade museichef Örjan Molander, som talade om Kalmar läns museums nya magasin och flytten dit, att man samtidigt tog fram en ny samlingspolicy och genomförde viss gallring. Sammantaget innebär projektet en professionalisering av samlingsförvaltningen, som gjort att samlingen kan användas på ett helt nytt sätt.

Flyttprojekt kan också ge andra buseffekter. Jennie Arvidsson och Nina Persson från Historiska museet berättade om ett magasinrenoveringsprojekt där man med gemensamma krafter evakuerat och flyttat tillbaka en stor arkeologisk samling. Att ta hjälp av medarbetare från olika avdelningar, som till vardags inte jobbar med samlingen, innebär att många fick bättre insikt i samlingsförvaltningen och också att gemenskapen och kommunikationen stärktes generellt mellan avdelningarna.

En av konferensens huvudtalare var Joachim Huber som är museistrateg från Schweiz, med lång erfarenhet av att arbeta med magasin- och flyttprojekt i Europa. Han betonade vikten av att hålla blicken på de stora framtidsutmaningarna och tänka hållbart vad gäller såväl samlingspolicier som byggnader och krav på klimat, och pekade på kärnfrågan: Vad ska vi göra idag för att den mest relevanta delen av samlingen ska bevaras i 100 år?

I denna rapport finns artiklar av Lina Wennersten på Riksantikvarieämbetet som intervjuat flera av föredragshållarna på konferensen.

Alla föredrag filmades och filmerna finns att se här: <https://www.raa.se/evenemang-och-upplevelser/samlingsforum/tidigare-samlingsforum/samlingsforum-2017/> Sist i denna rapport finns en samlad litteratur- och länklista.

Samlingsforum 2017 arrangerades av Riksantikvarieämbetet i samarbete med Skissernas Museum, Biologiska museet, Botaniska trädgården, Universitetsbiblioteket och Historiska museet vid Lunds universitet, samt Sveriges Museer. Vi vill rikta ett stort tack till våra samarbetspartners för ett mycket gott och givande samarbete i såväl programarbetet som på plats i Lund.

Samlingsforum är ett bra tillfälle till inspirerande samtal. Foto: Johan Persson.

Björn Magnusson Staaf, Lunds universitet

Samlingar – kulturella och kommunikativa minnen

”Det allra underligaste och mest spännande magasinet vi har balanserar på en skranglig ryggrad och har bara ett skört skal runt sig.”

Björn Magnusson Staaf talar om den mänskliga hjärnan som ett magasin med minnen som formar vårt jag. Minnena ligger inte stilla och statiska där i hjärnans vindlingar utan utvecklas i relation till omvärlden. Alla minnen är heller inte individuella och självupplevda, vi härbärgerar även kollektiva minnen av händelser i det förflutna från tider innan vi själva föddes.

– De kollektiva minnena bidrar till att forma gruppmedvetanden, säger Björn Magnusson Staaf, universitetslektor vid Lunds universitets avdelning för arkiv, bibliotek och museer (ABM).

Med detta i åtanke ska föremålen i museimagasinen inte bara hanteras som föremål utan även som minnen.

Han tar en bysantinsk spärrkätting som exempel. Gyllene Hornet, den vik av Bosporen som fungerade som hamn för det gamla Konstantinopel, spärrades av en järnkätting och när Konstantinopel erövrades bevarades kättingen som minne över händelsen. Spärrkättingen är numera ett museiföremål som samtidigt spelar en viktig roll i myten om hur det osmanska riket skapades.

Björn Magnusson Staaf har även studerat hur besökare förhåller sig till föremålen i Nobelpristagaren Orhan Pamuks Oskuldens museum. Museet är som en pendang till romanen med samma namn och rymmer de föremål som huvudpersonen Kemal samlar på som en manifestation av sin kärlek till sin kusin Füsün. Samtidigt ger museet en bild av turkiskt vardagsliv.

Majoriteten av besökarna utländska turister och de kan delas in i två grupper: 1) De som har läst *Oskuldens museum* och upplever att museet blir en fysisk gestaltning av romanen. 2) De som inte har läst boken och upplever museet som mer gåtfullt. Hos i synnerhet den andra gruppen lockar museiföremålen fram kommunikativa minnen och får besökarna att tänka på sådant som de glömt att de hade i sin minnesbank.

– En äldre kvinna som var där med sitt barnbarn sa: ”Det är trev-

ligt att minnas saker tillsammans”. Besökarna blandar sina minnen och stärker därigenom banden till varandra, säger Björn Magnusson Staaf.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/o6sjoFz5fxQ>

Joachim Huber, Prevalt

Håll balansen – 10 sätt att åstadkomma hållbara museimagasin

Vi bör ställa mer modesta krav på museimagasinen och satsa på smarta lågteknologiska lösningar. Dessutom bör vi gallra mer och samla mindre – det menar museistrategen Joachim Huber.

I framtiden kommer vi få allt svårare att finansiera och underhålla dyra klimatanläggningar i magasinerna. Vi bör acceptera ett större spann när det kommer till temperatur och fuktighet, hävdar konstvetaren Joachim Huber från företaget Prev-art i Schweiz som arbetar med strategiska frågor rörande museer. Som exempel nämner han att ett systematiskt IPM-arbete ofta ger större effekt till lägre kostnad än många högteknologiska insatser.

– Problemet är att många börjar på en hög nivå och sedan måste de skära ned under processen på grund av kostnader. Personligen anser jag att majoriteten av föremålen inte är så sårbara som de verkar, säger Joachim Huber och fortsätter:

– Konservatorer vill inte göra fel. Om de har två alternativ där det ena kanske är lite bättre men också dyrare så går de oftast på det dyra om de kan för att inte riskera att göra fel. Men de måste kunna ta risker.

Han anser att vi i allmänhet har ett för snävt tidsperspektiv när vi planerar hur samlingarna ska bevaras och förvaras. Vi ska inte planera för de närmaste 25 åren utan för 100 år framåt. Klimatförändringarna kommer att påverka samlingsförvaltningen men exakt hur kan vi inte veta – men det gäller att vara beredd på att tackla problemen när de uppstår, menar Joachim Huber. Ju mer beroende vi gör oss av tekniska lösningar, desto mer sårbara blir vi. Dessutom bör vi inte bygga i särskilt utsatta lägen som nära vatten, utan placera byggnader på platser

som inte riskerar att översvämmas.

För att komma undan de resurskrävande klimatkontrollsystemen bör museimagasin byggas i material som balanserar inomhusklimatet och som är stabila på lång sikt. I stället för plast och metall kan vi använda trä, lera och eventuellt nya material som tas fram, enligt Joachim Huber. Han betonar också att vi bör också se över samlingarnas storlek och utbyggnad.

– Museer har för stora samlingar. De måste arbeta i team inom en radie om exempelvis 100 kilometer och inte ha för många av samma sak var för sig. Varje museum måste kanske inte ha 30 symaskiner om de ändå bara ställer ut en, säger Joachim Huber.

Den vägledande frågan är: Vad ska vi göra i dag för att den mest relevanta delen av samlingen ska bevaras i 100 år?

– Man ska ha i minnet att allt är förgängligt på lång sikt. Ingenting varar för evigt.

Joachim Hubers dröm är att ...

... museer skapar hållbara strategier

... intendenterna skapar rimliga samlingspolicyer

... konservatorer ställer mer modesta krav på magasinsförhållandena

... arkitekter bygger enkla, hållbara byggnader som fungerar när man stänger av energisystemet

... besökare är uppmärksamma på och intresserar sig för kulturarvet.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/INy92TM5vMw>

Joachim Huber. Foto: Johan Persson.

Fredrik Tersmeden, Lunds universitet

Stobaeus donation – grunden för Lunds universitets museer

År 1735 skänker professor Kilian Stobaeus sitt naturaliekabinett till Lunds universitet. Samlingen innehåller allt från snäckor, växter och mineraler till etnografiskt och arkeologiskt material som kläder, pilspetsar och mumier. Museum Stobeanum lägger grunden till universitetets samlingar och vetenskaper, berättar arkivarien Fredrik Tersmeden.

Den samling som Lunds universitet tar emot i gåva från Kilian Stobaeus är så stor att ett särskilt rum får inrättas för att härbärgera den.

– Utställningsrummet och magasinet är ett. Vid den här tiden vill man visa allt, det är massverkan som gäller, säger Fredrik Tersmeden.

Naturaliekabinettet innehåller inte enbart naturalier, alltså föremål från växtriket, djurriket och mineralriket, utan även artifikalier, alltså sådant som är skapat av människor, som fornfynd och etnografiska föremål.

– Samlingen innehåller också ren och skär kuriosa, till exempel ett par handskar som är så tunna att de kan läggas i en valnöt, berättar Fredrik Tersmeden.

År 1805 delas samlingen upp i naturvetenskap och historia. De så kallade artifikalierna blir grunden för universitetets historiska museum. Senare delas naturalierna upp i en botanisk samling och en zoologisk samling.

Nu, ett par hundra år senare, samsas den botaniska och zoologiska samlingen återigen i samma byggnad, nämligen i Arkivcentrum Syd.

– Man har knutit ihop den historiska säcken och det finns planer på att bygga ut Arkivcentrum med magasin även för Lunds universitets Historiska museum. Då har man samlat ihop stora delar av Museum Stobeanum igen. Cirkeln är sluten, säger Fredrik Tersmeden avslutningsvis.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/Rl2N-NDMieM>

Maria Mostadius, Biologiska museet i Lund

Ett museum stängs ner och föds på nytt

Biologiska museet i Lund stängde sin publika verksamhet år 2011. Men i dag är samlingarna mer tillgängliga än någonsin – för forskare. Att öppna magasinerna för alla går inte, däremot lever drömmen om att sprida forskningen genom utställningar.

Biologiska museet i Lund är egentligen tre museer: Zoologiska, Botaniska och Entomologiska. Fram till 2011 kunde allmänheten besöka Zoologiska museet – det äldsta i sitt slag i Sverige – men då stängdes utställningsverksamheten till följd av ett rektorsbeslut som fattats långt tidigare.

– Vi var ett museum i skymundan. Många höll på med forskning eller föremålsregistrering medan utställningsverksamheten var en rolig vid-sidan-om-aktivitet, säger Maria Mostadius, museiintendent vid Biologiska museet.

I dag finns de zoologiska och botaniska samlingarna magasinerade på Arkivcentrum Syd, en stor anläggning i utkanten av Lund som delas av ett flertal institutioner. De entomologiska samlingarna finns däremot i Ekologihuset som ligger några kilometer norrut.

Samarbetar med forskarvärlden

Under de sex år som har gått sedan dess har museet kommit att samarbeta allt mer intimt med forskarvärlden och med institutionerna inom Lunds universitet. Exempelvis pågår ett samarbete om att 3D-scanna föremål ur samlingen.

– Vi är en del av universitetet så vi kan utnyttja teknik som vi inte har själva. Och vi interagerar med forskarvärlden mer aktivt än tidigare, säger Maria Mostadius.

Ungefär 12 miljoner exemplar av växter och djur finns i samlingarna. Det mesta är sökbart i en databas som i sin tur är uppkopplad mot en internationell databas. Förfrågningarna kommer från hela världen – häromåret fick museet till exempel besök av en japansk forskare som kom enbart för att studera en specifik anemon. För trots att anemonen lever utanför Japans kust så fanns den inte i någon japansk samling – men väl i Biologiska museets samling.

Farligt gods

Samlingen av typdjur* är särskilt efterfrågad och när Smithsonian ville CT-scanna en viss typfisk bad de museet att skicka fisken i fråga.

– Men det är inte helt enkelt att skicka en fisk som ligger i etanol – den kan till exempel fastna i tullen på grund av lagstiftningen om farligt gods. Vi tog i stället reda på att vi kunde CT-scanna den på biomedicinska institutionen här i Lund och sedan mejlade vi bilderna till Smithsonian. En sådan sak hade vi inte gjort för några år sedan, säger Maria Mostadius.

Ibland får frågeställaren själv bidra med ett förslag på vilken provmetod som bör användas. Det kan till exempel handla om att plocka ut DNA ur fjäderpennor – hur görs det på bästa vis? Om museet får veta hur provet ska tas kan personalen lättare ta hjälp inom universitetet.

Besökarna kan gå in i vilken hylladel de vill och ta del av samlingarna med hjälp av museets personal.

Vore det tänkbart att öppna magasinen för allmänheten?

– Vi skulle vilja att allmänheten kunde ta del av våra samlingar mer, men öppna magasin innebär en ökad risk för skadedjur, stöld och olyckor. Riskfaktorn höjs dramatiskt och det skapar mer jobb än vad vi har personal till, säger Maria Mostadius.

I stället bidrar Biologiska museet med kunskap och föremål till andra museers utställningar. Samtidigt lever drömmen om att ha en egen publik verksamhet.

– Många ser forskarvärlden som ganska stängd och vi kan bidra till att öppna upp den för allmänheten. Vi hoppas att vi kan få gehör för våra idéer så att vi kan få göra utställningar igen.

**Typdjur: Varje typ har en beskrivning som specificerar just den specifika arten, det vill säga en typart. Typerna finns förvarade i samlingar vid olika museer och universitet och är de viktigaste referenssamlingarna vad gäller alla de organismer som finns och har funnits på jorden.*

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/oMGmmX5LbW4>

Örjan Molander, Kalmar läns museum

Från skamvrå till stolthet – nya museimagasin på Kalmar läns museum

Själva flytten tar 10 procent av arbetstiden – 90 procent går till rengöring, sortering och dokumentation. Det konstaterar chefen Örjan Molander när han summerar Kalmar läns museum stora magasinprojekt.

Kalmar läns museum har omkring en miljon föremål i sina samlingar. De förvarades länge utspridda i olika lokaler och det talades i flera decennier om behovet av ett nytt magasin där allt skulle kunna samlas. Förslag på nya lokaler kom in, utreddes och förkastades. Läget blev allt mer kritiskt och museet fick svårt att använda samlingarna.

Många föremål för illa i undermåliga lokaler som drabbats av översvämning, mögelangrepp och otäta ytterväggar. När de undersökte Volvos gamla industrilokal hade de slutligen hittat rätt och började skissa på ett modernt magasin där föremålen skulle ha optimala förutsättningar att bevaras för framtiden.

– Vi pratade om sju olika klimatzoner i början, men det blev ohyggligt dyrt, berättar Örjan Molander, chef för Kalmar läns museum.

De landade i ett generellt klimat och två specialrum, ett torrt för arkeologiska metaller och ett kallt för päls och fjäder. Projektet inleddes 2012 och pågick under flera år. Nu är magasinet färdigt och föremålen har flyttat in i den 3 800 kvadratmeter stora lokalen.

– Själva flytten stod för omkring 10 procent av arbetsinsatsen. 90 procent gick till rengöring, identitetskontroll, uppordning och annat, säger Örjan Molander.

Nästan hela samlingen passerade det 25 kvadratmeter stora frysrummet för att minimera förekomsten av skadedjur och det som inte kunde frysas gasades i stället.

De tog samtidigt fram en ny samlingspolicy (se <http://www.kalmarlansmuseum.se/site/assets/files/12449/samlingspolicy.pdf>) och flyttprojektet blev ett tillfälle att gallra i samlingarna – en del föremål var exempelvis totalt förstörda. Mycket tid läggs också på dokumentation och digitalisering av samlingen.

– Förut kunde forskare komma till oss och säga att de ville titta på alla speglar vi hade. Nu har de först tittat på nätet och när de kommer vet de exakt vad de vill se, berättar Örjan Molander.

– Det nya magasinet har inneburit en professionalisering av samlingskötseln och gjort att vi kan använda samlingen på ett helt annat sätt än tidigare.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/DyNjhA9Y7Ng>

Anna Adrian, Göteborgs Stadsmuseum

Mynt i långa rader

Mynt- och medaljsamlingen är en av de äldsta samlingarna på Göteborgs stadsmuseum. Den har förvarats i ett bankvalv och få personer har haft insyn i materialet. Inventeringen blev till ett komplicerat pussel.

Vid Göteborgs stadsmuseum pågår sedan 2012 en inventering och uppordning av museets mynt- och medaljsamling. Arbetet började som en del i ett forskningsprojekt om 1800-talets banker men växte till ett större arbete när museet upptäckte stora brister i uppordningen av samlingen.

– Ett huvudproblem var att det inte fanns någon ordentlig liggare, säger Anna Adrian, konservator vid Göteborgs stadsmuseum.

Mynt- och medaljsamlingen tillhör en av de äldsta samlingarna på Göteborgs stadsmuseum. Få personer har haft insyn i materialet och kunskapsöverföringen har varit bristfällig. Det fanns väldigt många frågetecken, både vad gäller föremålsbestånd och samlingens historia.

Samlingen förvaras i ett bankvalv vilket innebär speciella förutsättningar för arbetet.

– Vi var hänvisade till bankens öppettider och var tvungna att registrera oss varje gång vi var där, berättar Anna Adrian.

När uppordningsarbetet påbörjades låg medaljsamlingen i 30 papplådor på golvet. Varje papplåda innehöll 150 medaljer men det fanns ingen information i påsarna förutom två siffror. Senare insåg de att siffrorna kunde paras ihop med en viss plats i arkivhurtsen.

De gamla förvaringsskåpen var inte funktionella så de fick upphandla nya förvaringsskåp och beställa omkring 11 000 syrafria askar för att det skulle räcka till hela medaljsamlingen.

– Vi insåg senare att vi borde ha köpt fler storlekar på askar och sett till att de passade bättre i lådorna. Det var svårt att optimera varje låda, säger Anna Adrian.

Hon och en kollega har utfört inventeringen och sorteringen vid sidan om sina vanliga arbetsuppgifter så projektet har pågått under flera år. Nästa steg att få ordning på katalogen och registrera hela samlingen i vår databas.

– En lärdom är att man bör föra arbetsbok. Det gjorde vi inte i början men när vi hade haft ett längre uppehåll var det svårt att komma tillbaka så då började vi föra arbetsbok, säger Anna Adrian.

Hon påpekar också att det är bra om samma personer genomför hela arbetet för att få kontinuitet.

– Och spara gamla numreringar och kommentarer – man vet aldrig när de får betydelse.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/Zcpjo6V7Mc8>

Torsten Nilsson, Flygvapenmuseum

Stort, tungt och skrymmande

Att flytta 35 flygplan genom ett villakvarter

Flygvapenmuseum stänger två magasin och öppnar ett nytt som kommer att vara tillgängligt för visningar. Att flytta 35 luftfarkoster kräver lång planering och riskhantering. Ändå händer sådant som ingen har räknat med.

En privat hyresvärd i Linköping har byggt ett nytt magasin för Flygvapenmuseum ungefär 500 meter från museet. Sedan tidigare förvarades textilsamlingen i lokaler i samma område men nu byggs alltså en helt ny hangar.

– Det är en utrymmeskrävande bransch det här och vi har flera världsunika objekt som inte får plats i den vanliga utställningen. Nu kan vi stänga två magasin, öppna ett och få en större yta, säger Torsten Nilsson, chef för Flygvapenmuseets samlingsenhet.

Den gamla magasinshangaren låg på flygflottillen, alltså på militärt område. Det gjorde att allmänheten, i synnerhet utländska med-

Flygvapenmuseum flyttar flygplan till ett nytt magasin. Foto: Flygvapenmuseum.

borgare, inte kunde besöka magasinet. Den nya byggnaden ligger i ett vanligt industriområde och därför kan flygplanen visas i en helt annan utsträckning.

– Det finns en intressant besökargrupp med engelsmän som samlar på individnummer. De är härligt nördiga, ungefär som fågelskådare. Nu kan vi äntligen släppa in dem i magasinet, säger Torsten Nilsson.

Han är nöjd med den överenskommelse som museet har träffat med hyresvärderna och menar att den nya hangaren är resultatet av en god och långsiktig dialog dem emellan.

– Det är ingen deluxe-lokal utan ett hus där flygplanen ska må hyfsat bra. Vi har ett avtal på 10 år men det ligger inte i någons intresse att flytta.

Nej, för att flytta föremål som väger 11 ton är inte gjort i en handvändning. Arbetet med att planera och göra riskanalyser inleddes ett år innan flytten. En del i arbetet var att sätta ihop rätt team för att utföra uppgifterna.

– Jag ansågs inte kompetent nog för att delta i själva flyttarbetet så jag fick ta hand om pressen i stället, säger Torsten Nilsson.

Skämt åsido så betonar han vikten av att ha en bra kommunikationsplan och involvera media, allmänheten och de grannar som berördes av flytten, som gick rakt igenom ett villaområde. I augusti 2017 var det dags att rulla i väg planen och Flygvapenmuseum live-sände flytten på Facebook. Så hur gick det?

– Vi hade beräknat för en bredd på elva meter men vi tänkte inte på

att när Viggens hjul är på gatan så stack vingarna in i häcken. För att inte förstöra villaägarnas häckar fick vi sidledesförflytta planet. Det tog en timme och tre bussturer fick ställas in, berättar Torsten Nilsson, som ändå är nöjd med genomförandet.

De hade planerat för att hantera oväntade situationer och varken människor eller flygplan skadades.

I maj 2018 tar de emot sina första besökare i det nya magasinet.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/UMRYbVf52oQ>

Linda Sörensen & Lena Floser, Kungliga biblioteket

Från Säbylunds herrgård till KB – Så flyttade vi ett 1700-talsbibliotek

Linda Sörensen och Lena Floser berättar om hur det gick till när Kungliga biblioteket övertog ett helt 1700-talsbibliotek. 4 000 böcker flyttades från Säbylunds herrgård i Närke till biblioteket i Humlegården.

Biblioteket på Säbylunds herrgård i Närke är skapat av bruksägaren och politikern Claes de Frietzcky (1727–1803). Herrgårdens tidigare ägare donerade biblioteket till Kungliga biblioteket, KB, 2017. Förutom böckerna ingick även möbler och andra inventarier. Ambitionen är att återskapa Säbylunds biblioteksmiljö som ett visningsrum i KB:s lokaler i Humlegården.

Så hur flyttar man ett 1700-talsbibliotek? Uppgiften att planera och genomföra flytten gick till Enheten för bevarande och nybindning på KB, men krävde många medarbetares engagemang och expertis eftersom den berörde så många områden: säkerhet, fastigheter, möbler, förvärv, karantän, logistik, magasinplanering, äldre tryck, samlingsvård och konservering. De tog också hjälp av en möbelkonservator från Nordiska museet.

– Vid själva packandet jobbade vi i par, en konservator och en bibliotekarie. Bibliotekarien plockade ner böckerna och markerade siffrorna medan konservatorn packade in böckerna i silkespapper och lade ned dem i lådan, berättar bibliotekarien Lena Floser.

Lådorna var förberedda innan med bubbelplast på insidan och en neopolenplatta i botten som skydd mot stötar. När böckerna var packade lades en insektsfälla i lådan. Samlingen var i gott skick och det fanns inga synliga nya angrepp men som en extra säkerhetsåtgärd sattes de omkring 130 lådorna i karantän vid ankomsten till biblioteket.

– Vi satte klibbig tejp runtom för att se om något försökte krypa ut. Det gjorde det inte och det fanns inget i insektsfällorna så efter en månad kände vi oss tillräckligt säkra för att packa upp samlingen, säger bibliotekarien Lena Floser.

Lådorna stod inte i rätt ordning, men eftersom de hade antecknat hyllnumren på varje låda kunde de packa upp dem i vilken ordning som helst. Nu förvaras samlingen i KB:s bokmagasin i väntan på att visningsrummet byggs upp.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/SFSREVDMWMI>

Helen Evans och Karin Wretstrand, Nationalmuseum

Nationalmuseums nya tecknings- och grafikmagasin

Nationalmuseum genomgår en stor renovering och det har bland annat inneburit att den stora samlingen av grafik och teckningar har behövt flytta. Hur länge samlingen på över 500 000 teckningar och blad kan stanna i det tillfälliga magasinet är oklart.

Grafik- och teckningssamlingen evakuerades 2013 inför Nationalmuseums renovering och den kommer inte att flytta tillbaka när museet öppnar igen 2018. Just nu förvaras samlingen i ett tillfälligt magasin men trots osäkerheten så har flytten inneburit många fördelar, berättar konservatorn Helen Evans. Bland annat är klimatet mer stabilt i det nuvarande magasinet än i den gamla lokalen. Ergonomin har också förbättrats avsevärt genom exempelvis en hiss, en lyftanordning och mer plats.

– Och nu har vi för första gången skärmar för inramad konst. Förut var vi tvungna att ta ut konsten ur ramarna för att kunna förvara den.

Magasinet är designat för Nationalmuseet i en 1960-talsbyggnad som från början var avsedd för kylförvaring av livsmedel.

– Men i varje projekt finns det överraskningar. Det finns en stor klimatanläggning där som inte fanns med på ritningarna. Den gjorde att vi inte kunde ha hyllor hela vägen upp till tak på den väggen som planerat, säger konservatorn Helen Evans.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/YwgguuuBIWM>

Jonas Liveröd, konstnär

Rekvisita för tid och rum

Samlaren som vill bli förvirrad

Konstnären Jonas Liveröd samlar på saker som han inte trodde fanns. Nu har han hittat ett hem åt sig och sin samling. I den Liverödskas wunderkammaren kommer besökaren bland annat att få se Haile Selassies lejon och en bit av Jesu förhud.

En sen kväll i Indien hittade Jonas Liveröd en tändare som inte bara kunde åstadkomma en vanlig liten eldslåga utan även kunde projicera en bild av den irakiske diktatorn Saddam Hussein. Tändaren var så pass förbryllande att Jonas Liveröd köpte två stycken och infogade dem i sin samling.

– Jag samlar på ting jag inte hade kunnat tänka mig fanns i världen. Jag har livlig fantasi men ibland blir jag paff över att en viss sak finns, säger han.

Mellan fakta och fiktion

Principen är att föremålen ska förvirra honom mer än att förklara något för honom. Dit hör till exempel den nämnda relikten, en liten skruppen bit som påstås vara Jesu förhud.

– Jag har hört att det finns 226 Jesu förhud. Äktheten är inte viktig – jag tycker om gränsen mellan fakta och fiktion, förklarar Jonas Liveröd som fascinerats av föremål med mytisk laddning.

Haile Selassie, Etiopiens siste kejsare som hyllas inom rastafari-rörelsen och kallades Lejonet av Juda, hade också lejon som husdjur.

Jonas Liveröd med fällen från ett lejon som Haile Selassie hade som husdjur.
Foto: Anders Pohlstrand.

Efter både lejonens och Selassies död donerade sonen en av lejonfällarna till Jonas Liveröds samling. Där finns också 10-miljarderssedlar från Jugoslaviens period av hyperinflation under kriget, samt en tändstickstavla med Londonmotiv som enligt tillhörande dokumentation tog 510 timmar att tillverka.

Jonas Liveröd har samlat på saker sedan han var liten och förutom de förvirrande föremålen har han också några mer specifika och avgränsade samlingar, till exempel ett stort antal olika åksjukepåsar från flygplan.

Ett eget kejsardöme

De senaste åren har han rest mycket och flyttat ofta så föremålen har legat nedpackade i kartonger, vilket bekymrar honom eftersom det inte är en optimal miljö för samlingen.

– Men nu har jag hittat en plats där jag kan förverkliga min pojkdrom och ge den Liverödskas wunderkammaren utrymme. Det är som ett eget litet kejsardöme.

Kejsardömet heter Ågårdskvarn och ligger i Västergötland. Där har han en kvarn från 1854, ett gammalt mejeri och en mjölnarbostad att tillgå för sig och sin samling. Hur han ska presentera den föremålen funderar han ännu på.

– Jag är starkt emot en romantisk presentation som låter tingen bli historiska. Jag vill att det ska kännas som att föremålen deltar i vår samtid, säger Jonas Liveröd.

Med det menar han att föremålen ska tala med oss här och nu. Däremot är han skeptisk till att ständigt anpassa form och tilltal efter samtidsbefolkningens förmodade behov.

Det magiska i längtan

– Jag älskar museer reservationslöst men av rädsla för att upplevas som föråldrade gör en del museer sig själva en otjänst genom att satsa på att bli interaktiva och digitala. Jag upplever att det finns en längtan efter motsatsen, säger Jonas Liveröd och fortsätter:

– Vi lever i en tid där allt är tillgängligt jämnt. Jag saknar det magiska i längtan och väntan, i att det inte alltid går att nå en sak i varje ögonblick.

Den som längtar efter att få se den Liverödska wunderkammaren kommer också att få vänta, oklart hur länge. Öppettider: efter behag.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/zFiFxoHAgTk>

Erika Hedhammar, Riksantikvarieämbetet

Risker för brand och vattenskador i museimagasin

Hur kan museer förbereda sig för det värsta så att det går så bra som möjligt vid en brand eller vattenskada? Erika Hedhammar från Riksantikvarieämbetet ger råd om riskhantering och restvärdesräddning.

Den tid man har lagt på katastrofplanering betalar sig väl om olyckan väl är framme. Dessutom gör en väl genomförd riskanalys att man kan upptäcka och förebygga tänkbara skador innan de är ett faktum.

– Prata med er lokala räddningstjänst innan något händer. Det är lätt kan känna igen ett museum men ni behöver berätta att ”det här är ett museimagasin där vi har speciella föremål”, säger Erika Hedhammar.

Räddningstjänsten är också betjänt av att veta om ni har föremål som kan vara farliga, till exempel spritsamlingar eller giftpilar.

Vattenskador

Vattenskador kan orsakas av:

- Havsnivåhöjningar
- Nivån i vattendrag och sjöar
- Skyfall
- Dålig dränering och dagvattenhantering
- Läckande eller brustna ledningar i huset
- Släckvatten efter en brand.

Det finns mycket information att tillgå för att bedöma risker för

översvämningar och skyfall. Här är några exempel:

- MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, tar fram översvämningskarteringar
- Kommunerna gör riskanalyser.
- Länet gör riskanalyser.
- SMHI gör klimatanalyser, prognoser och vädervarningar.

Analysera, planera och öva

Börja med att göra en riskanalys. Fundera över hur ni kan förebygga riskerna. Upprätta därefter en katastrofplan så att ni vet hur ni ska agera om något händer. Sist men inte minst gäller att öva. Hur fungerar planen i praktiken? Behöver något förbättras?

Riskanalys

Vad kan hända? Vad riskerar vi att förlora?

10 nedbrytningsfaktorer att ha i minnet när man gör en riskanalys*:

- Fysiska krafter
- Försummad förvaltning
- Felaktig luftfuktighet
- Felaktig temperatur
- Ljus och strålning
- Föroreningar
- Skadedjur
- Vatten
- Brand
- Stöld

Katastrofplan

Vem eller vilka ska kontaktas? (Hur får man tag på personal mitt i natten eller på julafton?)

Organisationsplan för en katastrof: Vem gör vad? Planen ska inte vara personberoende – någon kan vara sjuk just när katastrofen sker.

Restvärdesplan: Vad tar man hand om? Museet bör ha en prioriteringslista så att man kan kommunicera effektivt med dem som har möjlighet att plocka ut saker ur byggnaden.

Övning

Testa, utvärdera och förbättra.

* Källa: Canadian Conservation Institute

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/r45giI3pj8c>

Idha Holmlund, Universitetsbiblioteket i Lund

Vad vi lärde oss av vattnet

Ett sprinklersystem som springer läck i samlingarna – det är naturligtvis en mardröm. På Lunds universitetsbibliotek blev mardrömmen verklighet tre gånger på kort tid. Konservatorn Idha Holmlund berättar om lärdomarna.

Under hösten 2014 installeras ett nytt sprinklersystem i Lunds universitetsbibliotek. En fredag i november sätts det i drift och allt ska fungera men i stället är det början på en räkka av problem. Det börjar genast läcka i den publika delen av biblioteket och fyra böcker skadas innan systemet slås av.

Installatörerna går igenom systemet igen och sätter i gång det på måndagen – utan att först meddela personalen. Nu springer det läck igen och denna gång blir skadorna omfattande. Omkring tusen böcker i referenssamlingen är drabbade och en omfattande räddningsinsats tar vid.

– Vi insåg att vi behövde vara mycket mer involverade i processen och inte lita på att folk tar hänsyn till att känsligt material riskerar att drabbas, berättar konservatorn Idha Holmlund.

Inplastat material

Installatörerna ser över sprinklersystemet ännu en gång och bestämmer sig för att testa det våning för våning efter stängning. Den här gången är personalen förvarnad och har nogsamt plastat in allt material. Nu ska ingenting kunna hända.

På fredagskvällen den 19:e december när systemet ska testas igen är Idha Holmlund på fest i Malmö men avdelningschefen Eva Nylander är med vid testet för att försäkra sig om att inget går snett.

De börjar högst upp, på våning 4, och slår på systemet klockan 20.30.

– Jag sitter på tåget till Lund när min chef ringer och säger ”Nu small det”.

Det läcker igen. Och det läcker precis på akilleshälen. På ett ställe har de nämligen inte kunnat få plasten över de dubbla hyllorna vilket har gjort att en liten öppning finns mellan plastfilmerna på ett ställe – och just ovanför den öppningen börjar det läcka.

Det var det enda stället där det kunde hända något och det hände.

Lastbil till frysen

Några hundra storfolianter vattenskadas men den här gången har de förberett sig ordentligt. De har bestämt vem som ska ringas in och de har kontrollerat var närmsta tillgängliga frys finns.

– Man har cirka 48 timmar på sig innan det börjar mögla så det viktigaste i första skedet är att frysa allt. Då kan man ta hand om materialet i lugn och ro sedan, säger Idha Holmlund.

De plastar in de vattenskadade böckerna, packar in dem i en lastbil och kör allt till Ica där de på förhand har fått löfte om att kunna låna frysar om det behövs.

– Det blev lite stressigt men det gick eftersom vi hade förberett oss väl.

”Var jobbig”

Att rena rutininstallationer av beprövade system kan orsaka katastrofer har de fått erfarit. Det som inte skulle kunna hända, det hände tre gånger. Så vilka lärdomar har Idha Holmlund och hennes kollegor dragit av läckorna?

– Att man ska vara så jobbig att man själv känner att det blir obehagligt. Man måste se till att få vara med hela vägen och inte förlita sig på att andra ser till att allt går bra.

– Och vi har verkligen insett vikten av att ha engagerade medarbetare som bryr sig om sitt arbete. Personal som inte tar ett steg tillbaka utan kliver fram när något går fel, säger Idha Holmlund.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/xiyOjgalwUY>

Foto: Lunds universitetsbibliotek.

Praktiska lösningar i föremålssamlingar

Thomas Gütebier har hängt odlingsväv över hyllorna i Medicinhistoriska museets magasin. Syftet är både att skydda föremålen från damm och att skydda personalen från ohälsosamma ämnen. Analysen av dammet visar att det behövs.

När Thomas Gütebier började arbeta på Medicinhistoriska museet i Göteborg var hyllorna där samlingen förvaras överdragna med byggplast. Plasten hängde där som en krisätgard för skydda föremålen men det var inte en särskilt bra lösning, menar föremålskonservatorn Thomas Gütebier.

– Plasten ger problem med kondens och statisk elektricitet som gör att plasten drar till sig damm, säger han.

Grunden till dammet är att byggnaden rör sig. Huset står på blålera och när bjälklaget utsätts för töjningar släpper putsen ifrån sig kalkdamm.

– När jag började på museet 2012 såg jag 30 års dammlager och det är inte så kul för det ger skador på metall, säger Thomas Gütebier.

Hälsovådliga partiklar

Han analyserade dammet för att se vad det egentligen bestod av. Det visade sig innehålla bekämpningsmedel, mögelsporer, asbest, metallurgiskt stoft, bromerade flamskyddsmedel och färgpigment – alltså många olika hälsovådliga partiklar.

Ett annat problem var att det stod en hel del föremål på golvet och de tyngsta föremålen stod ofta högt upp så när han inventerat samlingen samlade han ihop föremålen och flyttade de tyngsta till den lägsta hyllan för att det skulle bli mer lättarbetat. Hyllorna flyttades ut en decimeter från väggen för att främja en bra luftcirkulation och skydda föremålen från fukt och kallras. De rengjorde också alla föremål så att smuts inte skulle spridas mellan dem.

Men hyllorna behövde fortfarande någon sorts skydd.

– Jag odlar växter till och från på min fritid och kom på att det inte är så dumt med sådan där fiberduk. Den kan man se igenom ganska bra om man lyser på den med en lampa, säger Thomas Gütebier.

Skäggstubb i magasinet

Hylltaken, sidorna och baksidorna kläddes in heltäckande med en tät teknisk textil (nonwoven polyetylen). På trähyllorna fästes dem med häftpistol och galvaniserade häftstift. På modernare, brännlackerade plåthyllor fästes väven med hjälp av aluminiumtejp.

– Hyllfronterna har försetts med mindre bitar av kardborreband och på detta fäster jag odlingsväv som dammskydd. Väven är billig och lätt att byta ut om så skulle behövas. Det lämpar sig speciellt för mindre magasin med detaljrika, komplexa föremål som inte tål upprepade rengöringsprocedurer, säger Thomas Gütebier.

Han har följt upp insatsen genom att göra egna partikelmätningar i hyllorna.

– Mätningen visade att det var en bra miljö i hyllorna. Det ständigt närvarande dammet som kommer utifrån eller från museets bräckliga byggkonstruktion hamnar inte längre innanför hyllsystemen och på föremålen tack vare att odlingsväven bildar en enkel skyddsbarriär.

– Men i analysen hittade jag också skäggstubb utanför hyllorna så jag har bett mina manliga kollegor att inte klia sig i skägget, säger Thomas Gütebier och skrattar.

Du kan också höra Thomas Gütebier i K-podd-avsnittet om ohälsosamma ämnen i samlingar. <http://www.k-blogg.se/2017/12/20/avsnitt-32-giftpodden-om-ohalsosamma-amnen-samlingar/>

Se den filmade föreläsningen: https://youtu.be/aBwCh_PGeE4

John Worley & Hannah Strehlau, Gustavianum

Inventering, katalogisering och digitalisering vid Gustavianum

Studenter behöver praktik och Gustavianum behöver hjälp att inventera, katalogisera och digitalisera sina samlingar. Antikvarien John Worley och studenten Hannah Strehlau berättar om ett lyckat samarbete kring fynden från Valsgärde gravfält.

Valsgärde gravfält, som ligger ungefär 3 kilometer från Gamla Uppsala, grävdes ut i omgångar mellan 1928 och 1952. Det handlar om 15

oplundrade båtgravar, 15 kammargravar och 62 kremationsgravar. Gustavianum har cirka 25 000 fynd från utgrävningen i sina samlingar och i februari 2016 påbörjades en omfattande inventering. I slutet av 2017 hade de fört in 12 700 poster i Alvin-databasen som museet använder.

Arkeologistudenter får antikvarisk erfarenhet

Förutsättningen för att kunna genomföra den omfattande inventeringen är samarbetet med Uppsala universitet. Universitetet har praktikprogram och institutionerna väljer ut studenter som sedan skickar en ansökan till Gustavianum. De studenter som kan komma i fråga för inventeringsprojektet är de som har en arkeologisk bakgrund och har erforderliga språkkunskaper.

– Utan studenterna skulle det här materialet inte ha publicerats på hundra år, säger antikvarien John Worley.

Beskriva utan att tolka

I materialet finns exempelvis en stor mängd båtnitar. Fynden jämfördes med dokumentationen från 1950-talet och packades om i nya aska med ett fynd i varje ask. Studenterna avlägsnade också gamla metalletiketter vars trånga järntråd orsakade skador på nitarna.

– Utmaningen var att bara beskriva objekten, inte tolka dem, berättar studenten Hannah Strehlau, som har deltagit i praktikprojektet vid Gustavianum.

– Som arkeologistudent var det spännande att se vad som händer med artefakterna efter att det arkeologiska arbetet är gjort. Jag lärde mig om hur korrekt lagring av arkeologiskt och museologiskt material går till, säger Hannah Strehlau.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/Dxj9yfK76do>

Jennie Arvidsson & Nina Persson, Statens historiska museer

Orange lappar och lila prickar – ett flyttprojekt på Historiska

Flyttskola med stumfilm

Historiska museet skulle byta kompaktsystem och föremålen behövde evakueras. Hela myndigheten fick hjälpa till med flytten och fick en snabbkurs via små instruktionsfilmer. ”Det kändes som en succé och det blev en positiv förväntan”, säger konservatorn Jennie Arvidsson.

Det 600 kvadratmeter stora centralmagasinet är inte Historiska museets största magasin men däremot det mest välutnyttjade. Kompaktsystemet från 80-talet var slitet och vagnarna kunde inte vevas ordentligt. Museet behövde dessutom större lagringskapacitet.

I augusti 2015 inleddes projektet med att byta ut kompaktsystemet där arkeologiska föremål förvarades. Dels tog man fram en kravspecifikation för ett nytt system och dels började man planera för ombyggnationen och flytten av föremål.

– 17 000 behållare och brickor skulle landa i en helt ny förvaring i samma lokal som tidigare. Och så hade vi förstås vissa krav på säkerhet och klimat under tiden, säger Nina Persson, antikvarie vid Statens Historiska museer.

Lösningen blev att renovera och iordningsställa en halva av magasinet i taget och att bygga en temporär vägg i mitten. Först evakuerades föremålen i ena halvan av rummet och flyttades till en tom utställningslokal. Därefter var det dags för nästa halva.

Mycket dokumentation var införd i den digitala databasen – men det fanns, som så ofta, en eftersläpning. Frågan var därför hur de skulle få överblick och kontroll över alla föremål under själva flytten.

– Vi landade i den enklast möjliga lösningen: En analog visuell löpnummermärkning med orangea lappar som vi sedan hade koll på via ett excelark. Vi hade också en rutin med att märka upp tunga backar som behövde disponeras om i det nya systemet. Dem märkte vi med lila prickar, berättar Nina Persson.

Projektet fick inga externa resurser och de kom fram till att försöka engagera så många som möjligt inom myndigheten. Hur skulle

de föremålsovana medarbetarna få snabb och tillräcklig kunskap för att kunna arbeta med flytten av samlingarna? Svaret blev en kort instruktionsfilm som projektgruppen gjorde med hjälp av en gratis-app i telefonen.

De skapade också arbetslag om tre där en i varje lag hade antikvarisk kompetens.

Erfarenheten av att bjuda in folk som inte jobbar med samlingarna var positiva på flera sätt. Dels fick de anställda från andra avdelningar större insikt i samlingsverksamheten och dels bidrog det gemensamma projektet till en bättre gemenskap. Medarbetaranalysen visade en tydlig höjning efter projektet av antalet personer som ansåg att kommunikationen mellan avdelningarna var bra, berättar Jennie Arvidsson.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/IqGsQWzBVPE>

Anders Gjols-Andersen, Museumssenteret i Hordaland

Fellesmagasin i en reoverad fabrik

En gammal strumpabrik i Salhus i Bergen inrymmer i dag både ett textilmuseum och ett magasin som delas av flera museer i regionen. Anders Gjols-Andersen från Museumssenteret i norska Hordaland berättar hur museerna samarbetar kring samlingsförvaltning, magasinförvaring och konservering.

Det så kallade fellesmagasinet startade sin verksamhet i Salhus 2007. Här finns även konserveringsverksamhet som är gemensam för regionens museer. Syftet med att skapa Museumssenteret var att få till stånd en revitalisering av samlingarna, bättre förvaringsförhållanden samt att se till att allt blir digitalt dokumenterat och lagt i Primus. Nu kan allmänheten få tillgång till de digitaliserade samlingarna via Digitalt museum.

Magasinets storlek är på cirka 1 300 kvadratmeter och det finns inget utrymme att växa.

– Vi har varit här i tio år nu och det börjar bli fullt. Dessutom finns det en begränsning i höjd som gör att vi inte kan ta emot riktigt stora

föremål, berättar Anders Gjols-Andersen från Museumssenteret.

Därför tillsattes en arbetsgrupp som skulle inventera museernas behov av ytterligare förvaringsyta. De inventerade framför allt de museimagasin som hade stora brister och där museet alltså hade behov av att flytta föremålen till ett gemensamt magasin.

Inventeringen visade att behoven vida överstiger möjligheterna i det nuvarande magasinet. Museumssenteret såg fyra tänkbara vägar att gå:

1. Använda en befintlig ishall.
2. Använda en renoverad industribyggnad eller lagerbyggnad.
3. Bygga nytt.
4. Inte göra något alls.

Någon outnyttjad ishall fanns inte att tillgå och erfarenheterna av att använda en industribyggnad var inte helt positiva. Att inte göra något sågs som en otänkbar väg – således blev inriktningen att planera för en nybyggnation.

Museumssenteret vill satsa på lågenergilösningar och har gjort inledande pilotexperiment på olika material för att testa deras fuktbufferande egenskaper. Testresultaten, som ska ses som ytterst preliminära, visar att såväl furu som gipsskivor har positiva egenskaper när det gäller fuktbuffering, men furu är av andra skäl inte ett bra val, säger Anders Gjols-Andersen.

Nu vidtar större materialtester och planeringsarbetet inför magasinbyggnationen fortsätter.

Se den filmade föreläsningen: https://youtu.be/wyCG_uSwiI

Daniela Kötter, Gjenreisningsmuseet for Finnmark og Nord-Troms

Med samlingsförvaltning som nyckel

Gjenreisningsmuseet for Finnmark og Nord-Troms flyttar sina samlingar från källaren till ett externt magasin och går från 180 till 450 kvadratmeters förvaringsyta. Flytten innebär också att materialet digitaliseras och blir mer tillgängligt för forskare.

Gjenreisningsmuseet for Finnmark og Nord-Troms berättar historien om hur området tvångsevakuerades och ödelades under andra världskriget men också, eller snarare framför allt, om hur det byggdes upp igen. I samlingarna finns ljudinspelningar, foton, textilier och föremål kopplade till denna del av historien.

De sex personer som arbetar på museet har sett potentialen för forskning i samlingarna med tillgängligheten till materialet har varit begränsad, berättar Daniela Kötter som arbetar med Gjenreisningsmuseets samlingsförvaltning och med magasinprojektet.

Arbetet med att planera för det nya magasinet inleddes 2013 men det var först hösten 2016 som det sattes i gång på allvar. Då fick museet besked om att projektet får statligt stöd, vilket var en förutsättning för att Hammarfest kommun skulle gå in som största finansiär.

I arbetar två forskare vid museet och skriver sina avhandlingar med grund i samlingarna. Resultatet av forskningen kommer att användas för att förnya basutställningarna.

– I samband med flyttprojektet digitaliseras samlingen. Därigenom blir den mer tillgänglig och relevant för forskare, säger Daniela Kötter.

När samlingen är digitaliserad syns också nya samband mellan föremålen och arkivmaterialet.

– Vi hoppa på att fläta samman forskningen med arkiv och samlingar, bland annat genom ett forskningsarkiv. Vi ser stor potential i att använda oss av länkarna som uppstår när materialet finns registrerat i databaser, säger Daniela Kötter.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/uRQ-a56YECE>

Peter Ostritsch & Marianne Lundberg, Sörmlands museum

Berättande samlingar – med människan i centrum

Hösten 2018 öppnar Sörmlands museum i ett helt nybyggt hus i Nyköping. ”De öppna magasinerna kommer vara museets hjärta”, säger samlingschefen Peter Ostritsch. Tanken är att sortera föremålen utifrån berättelser, skeenden och människor.

Det nya museet är en satsning för Sörmlands landsting som har gått in med 320 miljoner i projektet. Lokalen har en yta på 12 000 kvadratmeter och ska inte bara användas som museum utan fungera som en mötesplats i Nyköping och för hela länet. Besökarna kommer att se in i magasinerna som är placerade mitt i lokalen.

– Vi vill inte bara ha förvarade och förvaltade samlingar utan även gestaltade samlingar, säger Peter Ostritsch.

De har sorterat samlingen utifrån livsmiljöer och tid. Temana är stad, landsbygd, småsamhälle och världen, medan tidsskikten är den förindustriella respektive industriella epoken samt konsumtionssamhället.

När berättelsen är i fokus gör det att olika material kommer att blandas på ett ställe – föremål, arkivmaterial och foton som är kopplade till en viss persons historia. Museet har till exempel ett stort material från familjen Anderstrand i Eskilstuna på 1950–1970-talet och allt om sonen Rogers barndom placeras i en låda.

– Vi vill också ha en flexibilitet att möblera om utifrån andra berättelser, säger han.

Hans kollega Marianne Lundberg, som samordnar byggprojektet, ser samtidigt risker med att blanda olika föremålstyper:

– Jag har små varningens fingrar uppe. Det kan bli bekymmer eftersom föremålen kanske inte hamnar där de mår bäst, säger hon.

Föremålen kommer dock inte långtidsförvaras i den gestaltade delen av magasinet. Alla föremål får en hemadress som är anpassad efter materialet och det kommer att finnas sju klimatzoner, berättar Marianne Lundberg.

Se den filmade föreläsningen: <https://youtu.be/fH67lpDRTFE>

Deltagarna anländer till Skissernas Museum. Foto: Johan Persson.

Visning av Skissernas Museum. Foto: Johan Persson.

I Skissernas Museums magasin. Foto: Johan Persson.

Workshop med Joachim Huber på Skissernas Museum. Foto: Johan Persson.

Litteratur- och länktips i urval

Allmänt

Tidens tand – Förebyggande konservering. 1999. M. Fjaestad (red.). Riksantikvarieämbetet, Stockholm. <http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/295>.

Running a museum: a practical handbook. 2004. P.J. Boylan (red.). ICOM. http://icom.museum/uploads/tx_hpoindexbdd/practical_handbook.pdf.

NPS Museum handbook. National Park Service. Part 1: Museum collections: <https://www.nps.gov/museum/publications/handbook.html>.

Conserv O Grams. National Park Service (USA): https://www.nps.gov/museum/publications/conservoogram/cons_toc.html.

Danska Magasinsmanualen 2.0: <http://magasinmanualen.dk/>.

God samlingsförvaltning – stöd för museer i gallringsprocessen. 2017. Riksantikvarieämbetet. <http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/11542>.

Förvaringslösningar

RE-ORG är ett verktyg framtaget av ICCROM och UNESCO för att hjälpa museer att organisera sina samlingar på ett optimalt sätt. Läs mer här:

Introduktion till Re-org – ett verktyg för dokumentation och organisering av föremålssamlingar. 2017. Riksantikvarieämbetet. <http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/11858>

Här är ett tips om en webbplats om förvaringslösningar för museer: <http://stashc.com/>

Inomhusklimat

ASHRAE Handbook Applications 2007, Chapter 21. 2009. Centrum för energieffektivisering i kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Rapport 2010:3. Högskolan på Gotland. http://eprints.sparaochbevara.se/584/1/ASHRAE_Kapitel_21.pdf.

Spara & bevara kunskapsdatabas. Energy Efficiency in Historic buildings – Bibliographic Database: <http://eprints.sparaochbevara.se/view/subjects/subjects.html>.

Grattan, D. & Michalski, S. 2017. *Environmental Guidelines for Museums*. Artikel på Canadian Conservation Institutes webbsida. <http://canada.pch.gc.ca/eng/1444920450420>.

Larsen, P. K. & Broström, T. 2015. *Climate control in historic buildings*. Uppsala universitet och Nationalmuseet i Danmark. <http://eprints.sparaochbevara.se/862/>.

Climate for Collections – Standards and Uncertainties. 2013. J. Ashley-Smith, A. Burmester, & M. Eibl, (red.) Doerner Institut. http://www.doernerinstitut.de/downloads/Climate_for_Collections.pdf.

Thomson, G. 1986. *The museum environment*. Butterworth-Heinemann, London.

Ljus

Michalski, S. 2017. *Agent of Deterioration: Light, ultraviolet and infrared*. Artikel på Canadian Conservation Institutes webbsida. <http://canada.pch.gc.ca/eng/1444925073140>.

Druzik, J. R. & Michalski, S. W. 2012. *Guidelines for selecting solid-state lighting for museums*. Canadian Conservation Institute & The Getty Conservation Institute. http://www.getty.edu/conservation/our_projects/science/lighting/guidelines.html.

LED-belysning. 2014. Vårda väl-blad från Riksantikvarieämbetet. <http://www.raa.se/vardaval>.

Ljusets påverkan på museiföremål. 2014. Vårda väl-blad från Riksantikvarieämbetet. <http://www.raa.se/vardaval>.

Ljusbildning. 2014. Vårda väl-blad från Riksantikvarieämbetet. <http://www.raa.se/vardaval>.

Materialval

Material för utställning, förvaring och packning: Allmänna utgångspunkter. 2017. Vårda väl-blad från Riksantikvarieämbetet. <http://www.raa.se/vardaval>.

Material för utställning, förvaring och packning: Vanliga Material. 2017. Vårda väl-blad från Riksantikvarieämbetet. <http://www.raa.se/vardaval>.

Bevarande inomhusmiljö? Neutrala material i museimiljö. 2010. Riksantikvarieämbetet. <http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/142>.

Tétreault, J. 1993/2005. *Guidelines for Selecting Materials for Exhibit, Storage and Transportation*. Canadian Conservation Institute. <https://formacaompr.files.wordpress.com/2010/02/guidelines-for-selecting-materials.pdf>.

Risk och säkerhet

Handbok i katastrofberedskap och restvärdesräddning. 2016. Riksantikvarieämbetet: <http://samla.raa.se/xmlui/handle/raa/10699>.

A guide to risk management of cultural heritage. 2016. ICCROM: https://www.iccrom.org/wp-content/uploads/Guide-to-Risk-Management_English.pdf.

Skydda ditt hus mot översvämning. Film från MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap): <https://www.youtube.com/watch?v=Fjg-ppy4avq&feature=youtu.be>.

Emergency Evacuation of Heritage Collections. 2016. ICCROM. Om evakuering av föremål vid akuta lägen: http://www.iccrom.org/wp-content/uploads/Endangered-Heritage_INTERACTIVE.pdf.

Museum of London har gjort en e-utbildning om katastrofplanering: *Introduction to Emergency Planning*: <https://www.museumoflondon.org.uk/Resources/e-learning/emergency-planning-tool/index.html>.

Standarder

PAS 197:2009. *Code of practice for cultural collections management*. 2009. British Standards Institution, BSI.

PAS 198:2012. *Specification for managing environmental conditions for cultural collections*. 2012. British Standards Institution, BSI.

PD 5454:2012. *Guide for the storage and exhibition of archival materials*. 2012. British Standards Institution, BSI.

SIS-standarder inom det europeiska samarbetet om standarder för kulturarv som kan laddas ned kostnadsfritt 2018–2020: https://www.sis.se/standarder/prenumererapstandardenav/standarder_inom_kulturarvsomradet.

SS-EN 15758:2010. Conservation of Cultural Property – Procedures and instruments for measuring temperatures of the air and the surfaces of objects. 2010. Swedish Standards Institute, SIS.

SS-EN 16242:2012. Conservation of Cultural Property – Procedures and instruments for measuring humidity in the air and moisture exchange between air and cultural property. 2012. Swedish Standards Institute, SIS.

Slutligen, en ny standard utgiven i januari 2018:

SS-EN 16893:2018 Nybyggnation för förvaring och användning av samlingar. 2018. Swedish Standards Institute, SIS.

Läs mer: <https://www.raa.se/2018/02/ny-standard-om-museimagasin/>.

Samtliga länkar kontrollerade 2018-03-14.

Samlingsforum

Program 22–23 november 2017

ONSDAGEN DEN 22 NOVEMBER 2017

Om du kommer tidigt till Lund finns möjlighet att besöka utställningar:

Från kl. 9.00 Universitetsbibliotekets Jubileumsutställning (fri entré)

Från kl. 11.00 Skissernas Museum och Historiska museet (fri entré för Samlingsforum)

12.00–13.00 **Lätt lunch och registrering** (i Universitetshuset, Lund)

13.00 **Välkommen!** Moderator: Lisa Nilssen

Patrick Amsellem, Skissernas Museum

Samlingar – kulturella och kommunikativa minnen

Björn Magnusson Staaf, Lunds universitet

Keep the balance – 10 approaches to sustainable storage facilities

Joachim Huber, Prevarit

Stobaeus donation – grunden för Lunds universitets museer

Fredrik Tersmeden, Lunds universitet

Ett museum stängs ner och föds på nytt

Maria Mostadius, Biologiska museet i Lund

Kaffe och kaka

Från skamvrå till stolthet – nya museimagasin på Kalmar läns museum

Örjan Molander, Kalmar läns museum

Mynt i långa rader

Anna Adrian, Göteborgs Stadsmuseum

Stort, tungt och skrymmande

Torsten Nilsson, Flygvapenmuseum

Från Säbylunds herrgård till KB – Så flyttade vi ett 1700-talsbibliotek

Linda Sörensen och Lena Floser, Kungliga biblioteket

Nationalmuseums nya tecknings- och grafikmagasin

Helen Evans och Karin Wretstrand, Nationalmuseum

Rekvisita för tid & rum: Konstnären Jonas Liveröd berättar om samlingar och samlande i relation till sitt arbete

17.30

Avrundning av dagen

Fördrink på Historiska museet i Lund

19.00–22.00

Gåsamiddag i Weibullsalen, Tegnér's Matsalar, Akademiska föreningen

Twitter: #samling2017

Samlingsforum

Program 22–23 november 2017

TORSDAGEN DEN 23 NOVEMBER 2017

9.00

Risker för brand och vattenskador i museimagasin

Erika Hedhammar, Riksantikvarieämbetet

Vad vi lärde oss av vattnet

Idha Holmlund, Universitetsbiblioteket i Lund

Praktiska lösningar i föremålssamlingar

Thomas Gütebier, Medicinhistoriska museet i Göteborg

Inventering, katalogisering och digitalisering vid Gustavianum

John Worley och Hannah Strehlau, Gustavianum

Kaffe och smörgås

Orange lappar och lila prickar – Ett flyttprojekt på Historiska

Jennie Arvidsson och Nina Persson, Statens historiska museer

Fellesmagasin i deler av en renovert fabrik

Anders Gjols-Andersen, Museumssenteret i Hordaland

Med samlingsförvaltninga som nøkkel!

Daniela Kötter, Gjenreisningsmuseet for Finnmark og Nord-Troms

Berättande samlingar – med människan i centrum

Peter Ostritsch och Marianne Lundberg, Sörmlands museum

12.00–13.00

Lunch (Skissernas museum)

13.00

Valbara studiebesök/workshop

Alt. 1

Studiebesök vid Historiska museets magasin vid Gastelyckan (busstur – åter vid Skissernas museum kl. 15.30).

Alt. 2

Studiebesök vid Biologiska museet samt Universitetsbibliotekets magasin vid Gastelyckan (busstur – åter vid Skissernas museum kl. 15.30).

Alt. 3

Studiebesök vid Skissernas Museums magasin, Universitetsbibliotekets magasin samt Kyrkoarkivet i Lund.

Alt. 4

Workshop "Define the size! Collection of basic collection quantity data for storage planning" med Joachim Huber, på Skissernas Museum, kl. 13.15–14.45.

Alt. 5

Studiebesök vid Botaniska trädgårdens växthus. Visning "Om arbete med samlingar med levande material", kl. 13.15–14.00.
Växthuset är öppet för alla med fri entré fram till kl. 15.00.

Alt. 6

Visning av utställningarna i Skissernas Museum, kl. 13.15–14.15.

15.00–16.00

Kaffe och kaka på Skissernas Museum

Twitter: #samling2017

LUNDS
UNIVERSITET

